

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 7. 2022, sp. zn. 21 Cdo 1316/2021, ECLI:CZ:NS:2022:21.CDO.1316.2021.1

Číslo: 46/2023

Právní věta:

Jen proto, že prekludovalo právo podnikatele domáhat se toho, aby zástupcovo jednání bylo prohlášeno za učiněné na jeho účet, nebo (jednal-li zástupce na cizí účet) toho, aby mu bylo postoupeno právo na odměnu nebo aby mu byla vydána odměna již poskytnutá (§ 432 odst. 2 o. z.), nezaniká právo na náhradu škody způsobené podnikateli porušením zákazu konkurence jeho zástupcem. Toto právo na náhradu škody nemusí být uplatněno ve lhůtách uvedených v ustanovení § 432 odst. 2 o. z.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 26.07.2022

Spisová značka: 21 Cdo 1316/2021

Číslo rozhodnutí: 46

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody, Podnikatel, Prekluze, Promlčení, Výklad právních předpisů (výklad právních norem),, Zákaz konkurence

Předpisy: § 250 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb.

§ 304 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb.

§ 432 o. z.

§ 654 odst. 1 o. z.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Dotčená rozhodnutí:

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2018, sp. zn. [22 Cdo 155/2018](#), uveřejněný pod číslem 62/2019 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 1. 2004, sp. zn. [32 Odo 442/2003](#)

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2005, sp. zn. [26 Cdo 625/2005](#)

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2020, sp. zn. [27 Cdo 2832/2020](#)

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 6. 2018, sp. zn. [21 Cdo 343/2018](#)

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 4. 2015, sp. zn. [32 Cdo 5462/2014](#)

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2014, sp. zn. [33 Cdo 4321/2013](#)

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 8. 2014, sp. zn. [33 Cdo 1830/2014](#)

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2018, sen. zn. [27 ICdo 62/2017](#)

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2011, sp. zn. [29 Cdo 585/2010](#)

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 2020, sp. zn. [27 Cdo 4503/2018](#)

Nález Ústavního soudu ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. [Pl. ÚS 33/97](#), SbNU 163/1997

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalobce zrušil rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 8. 12. 2020, sp. zn. 17 Co 76/2020, a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobou podanou u Okresního soudu v Prostějově dne 7. 9. 2017 se žalobce domáhal po žalované zaplacení 7 500 000 Kč s 8,05% úrokem z prodlení ročně od 10. 8. 2017 do zaplacení s tím, že od 1. 9. 2008 do 31. 12. 2015 byl žalovaný u žalobce zaměstnán na pozici provozní ředitel. Přestože žalovaný věděl (musel vědět), že se na něj vztahuje zákaz konkurence podle § 432 občanského zákoníku a podle § 304 zákoníku práce, a tento zákaz byl zakotven i v manažerské smlouvě ze dne 1. 9. 2008, vykonával od 18. 1. 2011 funkci jednatele společnosti A., která měla působit jako konkurent žalobce v oblasti prodeje osobních automobilů. Tuto skutečnost zjistil žalobce v březnu 2017. Protože žalovaný neměl k výkonu této činnosti souhlas žalobce, porušil své povinnosti vyplývající ze zákazu konkurence, a tím způsobil žalobci škodu, jejíž výše se rovná zisku, který společnost A. dosáhla v letech 2013, 2014 a 2015.

2. Okresní soud v Prostějově rozsudkem ze dne 26. 9. 2019, č. j. 5 C 269/2017-388, žalobu zamítl a uložil žalobci povinnost zaplatit žalovanému na náhradě nákladů řízení částku 328 534 Kč k rukám advokáta Mgr. F. S. Uzavřel, že dozvěděl-li se žalobce o konkurenční činnosti žalovaného v březnu 2017, počala tím běžet tříměsíční lhůta pro uplatnění práv podle ustanovení § 432 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále též jen „o. z.“), nicméně objektivní lhůta uplynula již dříve, měli se žalovaný dopouštět konkurenčního jednání od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2015. Dále soud prvního stupně uzavřel, že podnikatel se práva na náhradu škody může domáhat namísto práva podle § 432 odst. 2 o. z., proto zaniklo-li právo podle § 432 odst. 2 o. z. neuplatněním ve lhůtě, nemůže se žalobce domáhat náhrady škody podle § 432 odst. 3 o. z. Ve vztahu k náhradě škody za období od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 shledal soud prvního stupně důvodnou námitku promlčení vznesenou žalovaným, neboť i kdyby jednáním žalovaného žalobci v době do 31. 12. 2013 vznikla škoda, promlčel by se nárok žalobce na náhradu této škody nejpozději do tří let ode dne, kdy došlo k události, z níž vznikla škoda, ve smyslu ustanovení § 106 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále též jen „obč. zák.“). Soud prvního stupně dále poukázal na to, že žalobce, ač poučen, neuplatnil tvrzení směřující k tomu, že v důsledku konkurenčního jednání žalovaného přišel o konkrétní obchodní příležitosti, které reálně existovaly.

3. K odvolání žalobce Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 8. 12. 2020, č. j. 17 Co 76/2020-432, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně a žalobci uložil povinnost zaplatit žalovanému na náhradě nákladů odvolacího řízení 95 043,10 Kč k rukám advokáta Mgr. F. S., neboť se „zcela ztotožňuje se

závěrem prvoinstančního soudu o prekluzi a promlčení nároku žalobce na náhradu škody“. Náhrady škody podle § 432 odst. 3 o. z. se může žalobce domáhat jen tehdy, je-li původní nárok (podle § 432 odst. 2 o. z.) nárokem existujícím. Zanikla-li práva podle § 432 odst. 2 o. z. prekluzí, nemůže se žalobce místo těchto práv domáhat po žalovaném nároku na náhradu škody. Ohledně nároku za období od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 shledal odvolací soud správným závěr soudu prvního stupně o důvodnosti námítky promlčení, neboť objektivní promlčecí doba v délce tří let uplynula dnem 31. 12. 2016. Odvolací soud uzavřel, že „tvrzení žalobce, důkazy jím navržené a důkazy v řízení provedené nepodporují závěr, že by žalovaný měl způsobit žalobci škodu úmyslně, v důsledku čehož by promlčecí doba činila deset let.“

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání. Jeho přípustnost spatřuje v tom, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na dosud neřešené právní otázce, zda se může podnikatel domáhat náhrady škody, kterou mu způsobil jeho vedoucí zaměstnanec (působící jako zástupce při provozu obchodního závodu) porušením zákazu konkurence, pouze a jen namísto práv podle § 432 odst. 2 o. z. a pouze tehdy, pokud je zároveň takový původní nárok podle § 432 odst. 2 o. z. nárokem existujícím (a nezaniklým), a tudíž zda prekluzí nároků podle § 432 odst. 2 o. z. dochází též k zániku nároků na náhradu škody (vzniklé z porušení zákazu konkurence). Žalobce argumentuje, že případná prekluze musí být zákonem výslovně stanovena (§ 654 o. z.). Názor odvolacího soudu, že prekluzí nároků podle § 432 odst. 2 o. z. došlo zároveň k prekluzi nároku na náhradu škody podle § 432 odst. 3 o. z., nemá oporu ani v odborné literatuře (žalobce připomíná i názory odborné literatury vztahující se k § 2727 o. z.). Žalobce dále namítá, že akceptací názoru odvolacího soudu by byl zástupce při provozu obchodního závodu výrazně privilegován oproti běžnému zaměstnanci nebo zástupci, kteří odpovídají za škodu „v zákonné promlčecí době“. V části týkající se období od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 vytýká žalobce nepřezkoumatelnost závěru odvolacího soudu, že „tvrzení žalobce, důkazy jím navržené a důkazy v řízení provedené nepodporují závěr, že by žalovaný měl způsobit žalobci škodu úmyslně, v důsledku čehož by promlčecí doba činila deset let.“ Žalobce v řízení výslovně tvrdil, že škoda mu byla žalovaným způsobena úmyslně, a k tomuto tvrzení označil množství důkazů, jejichž drtivá většina nebyla provedena. Kromě toho nebyl žalobce nikdy poučen ani vyzván, aby doplnil svá tvrzení či důkazní návrhy ohledně úmyslného způsobení škody ze strany žalovaného. Odvolací soud nadto učinil skutkové závěry z důkazů, které nebyly provedeny, učinil závěr o tom, že nebylo prokázáno tvrzení žalobce, aniž by provedl jím navržené důkazy, a tyto své závěry v rozsudku neodůvodnil. Žalobce navrhl, aby dovolací soud zrušil rozsudky soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

III.

Přípustnost dovolání

5. Nejvyšší soud jako soud dovolací [§ 10a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“)] po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

6. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

7. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je

dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

8. Rozhodnutí odvolacího soudu záviselo (mimo jiné) na vyřešení otázky hmotného práva, zda právo na náhradu škody podle ustanovení § 432 odst. 3 o. z. zaniká také tehdy, zanikne-li právo podle ustanovení § 432 odst. 2 o. z. prekluzí. Protože tato právní otázka dosud nebyla v rozhodování dovolacího soudu vyřešena, je dovolání proti rozsudku odvolacího soudu podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné.

IV. Důvodnost dovolání

9. Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání žalobce je opodstatněné.

10. Osoba, která vystupuje jako podnikatelův zástupce při provozu obchodního závodu, nesmí bez souhlasu podnikatele činit na vlastní nebo cizí účet nic, co spadá do oboru obchodního závodu. Stane-li se tak, může se podnikatel domáhat, aby se jeho zástupce takového jednání zdržel (§ 432 odst. 1 o. z.). Jednal-li zástupce na vlastní účet, může se podnikatel domáhat, aby zástupcovo jednání bylo prohlášeno za učiněné na jeho účet. Jednal-li zástupce na cizí účet, může se podnikatel domáhat, aby mu bylo postoupeno právo na odměnu nebo aby mu byla vydána odměna již poskytnutá. Tato práva zanikají, pokud nebyla uplatněna do tří měsíců ode dne, kdy se podnikatel o jednání dozvěděl, nejpozději však rok ode dne, kdy k jednání došlo (§ 432 odst. 2 o. z.). Namísto práva podle odstavce 2 může podnikatel požadovat náhradu škody; to však jen tehdy, měl-li a mohl zástupce vědět, že svou činností podnikatele poškozuje. Měl-li a mohl vědět také ten, v jehož prospěch podnikatelův zástupce nedovoleně jednal, že jde o činnost poškozující podnikatele, je povinen k náhradě škody také on (§ 432 odst. 3 o. z.).

11. Podle ustanovení § 304 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „zák. práce“), mohou zaměstnanci vedle svého zaměstnání vykonávaného v základním pracovněprávním vztahu vykonávat výdělečnou činnost, která je shodná s předmětem činnosti zaměstnavatele, u něhož jsou zaměstnání, jen s jeho předchozím písemným souhlasem.

12. Z uvedených ustanovení je zřejmé, že občanský zákoník obsahuje obecnou úpravu zákazu konkurence vztahujícího se na zástupce podnikatele a úpravu nároků vznikajících z porušení tohoto zákazu. Zákoník práce upravuje zákaz konkurence pro všechny zaměstnance, ale neobsahuje zvláštní úpravu nároků vyplývajících z porušení tohoto zákazu. Upravuje toliko povinnost zaměstnance k náhradě škody (§ 250 a násl. zák. práce). Proto, jde-li o konkurující činnost zaměstnance, který je zároveň podnikatelovým zástupcem, řídí se nároky podnikatele obecnými ustanoveními § 432 odst. 1 a 2 o. z. Při posouzení toho, jakým režimem se řídí náhrada škody (požadovaná ve smyslu § 432 odst. 3 věty první o. z. namísto práva podle odstavce 2), připadá v úvahu použití zákoníku práce, a to při splnění předpokladu, že škoda byla způsobena zaviněným porušením povinností při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním (§ 250 odst. 1 zák. práce). Ustanovení § 432 odst. 3 o. z. se použije vždy při řešení vztahu náhrady škody a ostatních nároků (věta první) a při posuzování nároků podnikatele vůči osobě, v jejíž prospěch podnikatelův zástupce nedovoleně jednal (věta druhá). I při závěru (který však odvolací soud dosud neučinil), že právo žalobce na náhradu škody vůči žalovanému se řídí zákoníkem práce, je tak významná odpověď na otázku, zda právo žalobce domáhat se náhrady škody je omezeno lhůtami podle ustanovení § 432 odst. 2 o. z.

13. Právní názor odvolacího soudu vychází z jazykového výkladu ustanovení § 432 odst. 3 o. z. stavícího na přesvědčení, že užití slov „namísto práva podle odstavce 2“ znamená, že nároku na

náhradu škody se podnikatel může domáhat jen tehdy, je-li právo podle odstavce 2 stále existujícím. Při jazykovém výkladu je však nutno vzít v úvahu i další možný význam týchž slov, totiž že „namísto práva podle odstavce 2“ znamená pouze, že podnikatel se může domáhat buď práva podle odstavce 2, nebo práva na náhradu škody podle odstavce 3, a nikoliv obou práv současně. Jazykový výklad představuje pouze prvotní přiblížení se k aplikované právní normě. Je pouze východiskem pro objasnění a ujasnění si jejího smyslu a účelu, k čemuž slouží i řada dalších postupů, jako logický a systematický výklad, výklad *e ratione legis* atd. (srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. [Pl. ÚS 33/97](#)).

14. Ohlédnutím se do historie lze připomenout, že zákaz konkurence (u obchodních společností) upravovalo ustanovení § 65 obchodního zákoníku (zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, účinného do 31. 12. 2013), které neobsahovalo výslovně zdržovací nárok, ale upravovalo právo na vydání prospěchu z nedovoleného jednání (resp. právo na převod odpovídajících práv), včetně prekluze těchto práv s tím, že vždy stanovilo, že tím není dotčeno právo na náhradu škody. Odborná literatura uzavřela, že pro právo na náhradu škody neplatily uvedené (prekluzivní) lhůty a právo na náhradu škody se promlčovalo v obecných promlčecích lhůtách. Právo na náhradu škody vznikalo i tehdy, byl-li vydán prospěch z obchodu nebo bylo-li převedeno nabyté právo (srov. POKORNÁ, J. in Obchodní zákoník: Komentář, Wolters Kluwer, § 65, dostupné v ASPI pod ID KO513_1991CZ, obdobně ŠTENGLOVÁ, I. in ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 256). Z důvodové zprávy k současnému zakazu konkurence lze zjistit, že ustanovení § 432 o. z. o zakazu soutěže podnikatelových zástupců navazuje na úpravu zastoupení podnikatele a obecná konstrukce zakládá nárok dožadovat se zdržení v protiprávním jednání. Odstranění závadného stavu je v obecné úpravě redukováno na vydání prospěchu z nedovolené činnosti získaného zástupcovým nezákonným jednáním. Namísto tohoto plnění lze podle speciální konstrukce odstavce 3 požadovat náhradu škody (viz důvodová zpráva k občanskému zákoníku, II. Zvláštní část, k § 429 až 435). Na základě uvedeného lze uzavřít, že slova „namísto práva podle odstavce 2“ užil zákonodárce právě proto, aby zdůraznil změnu v právní úpravě, spočívající v tom, že oprávněná osoba se musí rozhodnout, zda se bude domáhat jednoho, nebo druhého práva. Bylo by tak nelogické, aby v situaci, kdy by si chtěla zachovat právo na náhradu škody, musela by včas (v krátkých prekluzivních lhůtách) uplatnit i právo na odstranění závadného stavu.

15. Z hlediska výkladu systematického je významné, že v ustanovení § 432 o. z. se jedná o tři samostatná práva (resp. tři samostatné skupiny práv). Pouze u práv podle odstavce 2 je výslovně upraven jejich zánik, pokud nebyla uplatněna ve stanovené (subjektivní a objektivní) lhůtě. Přitom podle ustanovení § 654 odst. 1 věty první o. z., jež upravuje prekluzi, platí, že nebylo-li právo vykonáno ve stanovené lhůtě, zanikne jen v případech stanovených zákonem výslovně.

16. Přestože v ustanovení § 432 odst. 3 o. z. zánik práva pro neuplatnění ve lhůtě (uvedené v odstavci druhém) výslovně stanoven není, je nutné postavit najisto, zda zde není teleologická (nepravá) mezera v zákoně, jejíž vyplnění výkladem by vyžadoval smysl a účel zákona (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2018, sp. zn. [22 Cdo 155/2018](#), uveřejněný pod č. 62/2019 Sb. rozh. obč.).

17. Smyslem a účelem prekluze je v obecné rovině dosažení jistoty, stability v právních vztazích (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 6. 2018, sp. zn. [21 Cdo 343/2018](#), který byl uveřejněn pod č. 79/2019 v časopise Soudní judikatura). U vydání prospěchu z nedovolené činnosti porušující zákaz konkurence (resp. převodu nabytého práva) je takový přísný požadavek na jednání oprávněného pochopitelný, neboť jeho rozhodnutí uplatnit právo se dotýká i vztahů zástupce (porušujícího zákaz konkurence) s třetími osobami. U náhrady škody však nelze shledat žádný smysl v tom, aby oprávněná osoba měla takto velmi zpřísněné postavení, zejména ve srovnání s jinými oprávněnými osobami u ostatních případech náhrad škod. Nadto nelze přehlédnout, že požadavek na

uplatnění práva na náhradu škody v prekluzivní lhůtě tří měsíců ode dne, kdy se podnikatel o jednání dozvěděl, by v mnoha případech vedl k absurdnímu závěru o zániku práva na náhradu škody ještě předtím, než by škoda vůbec vznikla (proto také ustanovení § 620 odst. 1 o. z. váže počátek subjektivní promlčecí lhůty u práva na náhradu škody na vědomost poškozeného o škodě a osobě povinné k její náhradě).

18. Z uvedeného výkladu vyplývá závěr, že právo na náhradu škody způsobené podnikateli porušením zákazu konkurence jeho zástupcem nezaniká, zanikne-li právo podle ustanovení § 432 odst. 2 o. z. prekluzí, a že toto právo na náhradu škody není nutné uplatnit ve lhůtách uvedených v ustanovení § 432 odst. 2 o. z.

19. Při posuzování námitky promlčení práva žalobce na náhradu škody za období od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 považoval odvolací soud ve smyslu ustanovení § 106 odst. 2 obč. zák. za podstatné, zda šlo o škodu způsobenou úmyslně. Jak již bylo uvedeno výše, odvolací soud k této problematice uvedl pouze, že „tvrzení žalobce, důkazy jím navržené a důkazy v řízení provedené nepodporují závěr, že by žalovaný měl způsobit žalobci škodu úmyslně, v důsledku čehož by promlčecí doba činila deset let“.

20. Takové odůvodnění rozsudku odvolacího soudu postrádá základní náležitosti ve smyslu ustanovení § 157 odst. 2 o. s. ř. Chybí stručné a jasné vysvětlení, které skutečnosti má soud za prokázané a které nikoliv, o které důkazy opřel soud svá skutková zjištění a jakými úvahami se při hodnocení důkazů řídil. Z výše uvedené věty odůvodnění rozsudku odvolacího soudu nelze jednoznačně poznat ani to, zda rozhodoval na základě zjištěného skutkového stavu, nebo naopak na základě neunesení procesního břemene (břemene tvrzení nebo důkazního břemene); mělo-li by se jednat o druhý případ, pak absentuje splnění poučovací povinnosti odvolacím soudem podle ustanovení § 118a odst. 1, 3 a § 213b odst. 1 o. s. ř. Vzhledem k této nepřezkoumatelnosti rozsudku zatížil odvolací soud řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, k níž dovolací soud musí přihlédnout (§ 242 odst. 3 věta druhá o. s. ř.).

21. Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není správný. Protože nejsou dány podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání a ani pro změnu rozsudku odvolacího soudu, Nejvyšší soud tento rozsudek zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.) a věc vrátil odvolacímu soudu (Krajskému soudu v Brně) k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta první o. s. ř.).

22. Právní názor vyslovený v tomto rozsudku je závazný; v novém rozhodnutí o věci rozhodne soud nejen o náhradě nákladů nového řízení a dovolacího řízení, ale znovu i o nákladech původního řízení (§ 226 odst. 1 a § 243g odst. 1 část první věty za středníkem a věta druhá o. s. ř.).